

Gest wystawienniczy na przykładzie wybranych pawilonów EXPO2020 w Dubaju

dr hab. inż. arch.

NATALIA BĄBA-CIOSEK, PROF. PŚ

Politechnika Śląska

Wydział Architektury

ORCID: 0000-0001-9543-7771

Gest wystawienniczy rozumiany jest jako środek wyrazu plastycznego i architektonicznego, nacechowany znaczeniowo, poprzez swoją formę ekspresji zastępujący słowo. Gest obrazuje równocześnie pewien zamysł projektowy, który ma charakter artystyczny i zrealizowany jest za pomocą niestandardowych środków.

Od czasów Great Exhibition w Londynie w 1851 roku prezentacja dorobku poszczególnych krajów i narodów świata realizowana była w zakresie osiągnięć naukowych, technicznych i kulturalnych, przechodząc kolejno przez Era of Industrialization (1851–1938), Era of Cultural exchange (1939–1987) do Era of Nation Branding (od 1988). Obecnie wystawy światowe łączą elementy wszystkich trzech okresów w historii międzynarodowych Expo [1]. Jednak ich narodowy charakter nadal mocno wybrzmiewa poprzez podejmowane decyzje wystawiennicze, które w swoim scenariuszu zawierają także treści i odniesienia do problemów oraz wyzwań współczesnego świata. Przywołane zagadnienia zostają zmaterializowane w postaci kompletnej realizacji wystawienniczej, która stanowi „konkretną opowieść” będącą wielowątkowym „doświadczeniem narracyjnym” [2] dla odbiorców. Narracyjny charakter pawilonów wystawienniczych to analogicznie do przestrzeni muzealnych nie tylko efekt prac projektantów, czyli sama wystawa, ale także jej źródła, idee i metody kreacji. Jednocześnie wystawy narracyjne wyróżnia szeroki zasób narzędzi wystawienniczych oraz zakres możliwości twórców i zwiedzających [2]. Budowa narracji w warstwie formalnej oraz przestrzennej wiąże się z określeniem sposobu i formy kształtowania wypowiedzi architektonicznej i plastycznej. Działanie to wyraża się między innymi w kreacji „gestu wystawienniczego” rozumianego jako środek wyrazu plastycznego i architektonicznego, nacechowany znaczeniowo, poprzez swoją formę ekspresji zastępujący słowo. Gest wystawienniczy obrazuje równocześnie pewien zamysł projektowy, który ma charakter artystyczny i zrealizowany jest za pomocą niestandardowych środków. Ponieważ gest można traktować

w pewnym sensie jako abstrakt koncepcji wystawienniczej, który określa jej indywidualny rys, w podjętych badaniach stanowi główny przedmiot rozważań.

Przedmiot, cel i zakres badań

Zakończone 31 marca 2022 EXPO 2020 Dubai [3] było pierwszą w historii Wystawą Światową zorganizowaną w kraju arabskim. Motto ostatniego wydarzenia to *Connecting Minds, Creating the Future* (Łącząc umysły, tworzymy przyszłość), gdzie motyw przewodni realizowany był przez trzy zagadnienia: *Opportunity* (Szansa), *Mobility* (Mobilność) oraz *Sustainability* (Zrównoważony Rozwój), które stanowiły również wytyczną problemową głównych dzielnic tematycznych minimiasta o powierzchni 4,38 km². Koncepcja urbanistyczna rozległego terenu zakłada wyodrębnienie przestrzeni tych dzielnic poprzez rozejście ich organicznych form z placu centralnego (Al Wasl Plaza) i rozmieszczenie większych pawilonów po obwodzie, sytuując mniejsze przestrzenie wystawiennicze wewnątrz poszczególnych dzielnic. Zabieg ten przywołuje charakter arabskiego targowiska i jednocześnie pozwala na swobodny przepływ odwiedzających. Materiał badawczy wykorzystany w pracy pochodzi z wszystkich trzech dzielnic i dotyczy dużych oraz średnich pawilonów. Na etapie badań odniesiono się do większej części wystaw spełniających wspomniane kryterium wielkościowe i sytuacyjne, związane z obwodową lokalizacją. Przedmiotem badań były kompletne założenia architektoniczne pawilonów wystawienniczych wraz z przestrzenią ich wewnątrz, traktowane jako całość oraz pozostające w bezpośredniej relacji. Celem prowadzonych badań była próba określenia sposobu kreacji gestu wystawienniczego

w ramach relacji pomiędzy obiektem i jego wnętrzem, budowy narracji architektonicznej i plastycznej oraz kierunków oddziaływania na odbiorców.

Metody i wyniki badań

Przeprowadzona procedura badawcza została zrealizowana w zakresie badań obserwacyjnych powiązanych z elementami oceny eksperckiej, a także badań literaturowych i archiwalnych oraz analizy rozwiązań projektowych – architektonicznych i wystawienniczych. Badania obserwacyjne przeprowadzono na terenie centrum wystawienniczego Dubaj EXPO 2020 w marcu 2022. W realizacji badań określono następujące kryteria badawcze znajdujące swoje odniesienie w teorii kompozycji i budowy formy [4–5] i przede wszystkim mające znaczący wpływ na siłę oddziaływania badanego układu form i kreację samego gestu wystawienniczego:

- Spójność – zarówno w odniesieniu do kreacji formy architektonicznej, rozwiązań plastycznych, jak i założeń ideowych.
 - Harmonia – rozumiana jako stan wrażeniowej, pojęciowej i formalnej równowagi.
 - Kontrast – rozumiany jako przeciwieństwo lub konfrontacja elementów kompozycji.
 - Hierarchia – określająca relatywną wartość wśród cech charakterystycznych rozpatrywanych atrybutów kompozycji.
 - Kierunkowość – związana z akcentowaniem miejsc formalnie ważnych.
- Wśród pawilonów EXPO 2020 poddanych analizie w kontekście przyjętych założeń i kryteriów wyróżniono następujące znaczące typy kreacji wystawienniczych:
- Kontynuacja – przestrzeń wnętrza jako ideowa i/lub formalna kontynuacja narracji przestrzennej obiektu.

Fot. 1. Pawilon Bahrajnu; źródło: fot. autor

Fot. 2. Pawilon Bahrajnu – wnętrze; źródło: fot. Tomasz Wagner

Materiał badawczy wykorzystany w pracy pochodzi z wszystkich trzech dzielnic i dotyczy dużych oraz średnich pawilonów.

Innym przykładem, który realizuje ideę kontynuacji, jest pawilon Bahrajnu. Jego kubiczna forma czytelna jest zarówno z zewnątrz, jak i we wnętrzu przestrzeni wystawienniczej. Decyzje architektoniczne i wystawiennicze pozwalają na spójne kształtowanie wartości plastycznych w ramach całościowej struktury, gdzie ukośne kolumny przechodzą przez ściany i sufit, kończąc się na zewnątrz budynku. Umieszczenie liniowych okien, które przypominają profile belek, ujawnia geometryczny układ kolumn wewnątrz pawilonu. Jednocześnie okna pozwalają promieniom naturalnego światła przenikać przestrzeń, tworząc połączenie pomiędzy otaczającymi ścianami a kolumnami. W efekcie czyste, srebrzyste wnętrze przecięto setkami kolumn przypominających igły, nawiązując do bogatej historii tkactwa na terenie Bahrajnu. W tym obiekcie efekt przestrzenny opiera się na konstrukcji nośnej, która staje się wydarzeniem architektonicznym definiującym przestrzeń, kreując swoiste doświadczenie wystawiennicze.

Wśród pawilonów, które zostały zrealizowane w ramach kreacji wystawienniczej opartej na zasadzie kontrastu, można wskazać przykład pawilonu australijskiego, gdzie prezentacja bogactwa i zróżnicowania krajobrazowego odbywa się na poziomie formalnym w ramach struktury zewnętrznej obiektu, natomiast w warstwie wirtualnej wewnątrz pawilonu, którego przestrzeń podporządkowana została serii immersyjnych wrażeń wystawowych, inspirowanych aspektami australijskiego krajobrazu, kultury i kreatywności. Innym przykładem z tej grupy jest pawilon Korei, którego schodkowa, pikselowa fasada ma na celu prezentację różnych obrazów i kolorów poprzez tączenie i obracanie kostek, pozostając w trwałym ruchu. Wystawy dostępne są w półotwartym korytarzu, prowadzonym przez spiralne pomosty, jednocześnie występują wewnątrz i na zewnątrz obiektu. Odwiedzający spotykają się z rzeczywistością rozszerzoną, która pozwala im nakładać obrazy cyfrowe na istniejącą rzeczywistość. Ekspozycja wydaje się niejako położona przeciwnie do zwyczajowej prezentacji wewnątrz pawilonu. Inną interesującą ilustracją formuły kontrastu jest pawilon Finlandii, którego prosty, prostopadłościenny kształt jest wyrazisty i nawiązujący kolorystycznie do śnieżnej powłoki charakterystycznej dla terenów Finlandii. Przypomina jednocześnie namiot, którego

- Kontrast – przestrzeń wnętrza stanowi formalny lub/i znaczeniowy dysonans wobec struktury zewnętrznej obiektu.

Wyodrębniono również grupę obiektów wystawienniczych, w których badana relacja była lakoniczna, nieoczywista lub obojętna, co powodowało osłabienie gestu i siły oddziaływania. Ponadto zaobserwowano, że przyjęta do badań całościowa struktura obiektów miała najczęściej charakter zamknięty lub półotwarty, rzadziej otwarty.

Wybrane przykłady

Na potrzeby tego opracowania przywołano jedynie wybrane przykłady pawilonów, które stanowią ilustrację wyróżnionych typów kreacji wystawienniczych.

Do grupy realizacji przedstawiających pawilony stanowiące twórczą kontynuację należą między innymi wielokrotnie opisywany pawilon Polski ze swoją wielowątkową kreacją, która konsekwentnie obecna jest na każdym poziomie jej odbioru, pawilon Luksemburga ukształtowany w formie zinterpretowanej przestrzennie wstęgi Möbiusa, gdzie otwartość i dynamika stanowią wytyczne ideowe nie tylko samej formy pawilonu, ale również przestanie prezentacji wystawienniczej, czy też 38 przecinających się stożków pawilonu austriackiego tworzących złożoną formę skupioną wokół trzech zielonych dziedzińców, które stopniowo otoczono przestrzeniami od wypełnionych światłem słonecznym do tych zacienionych.

Fot. 3. Pawilon Finlandii; źródło: fot. autor

Fot. 4. Pawilon Finlandii – wewnątrz; źródło: fot. autor

strefa wejściowa dyskretnie zaprasza do wnętrza o charakterze obojętnym wobec wiodącej formy architektonicznej. Centralna przestrzeń wystawiennicza przypomina wąwóz wydrążony wewnątrz obiektu, ma rzeźbiarski charakter i cechuje się zakrzywionymi drewnianymi powierzchniami oraz świetlikiem w kształcie kropli wody. Natomiast 53-metrowy wyświetlacz filmowy, podążający za kształtem przestrzeni wystawienniczej Snow Cape [6], prezentuje poniekąd opowieść o życiu i naturze tego skandynawskiego kraju. Panoramiczna historia została uzupełniona przestrzennym doświadczeniem w postaci instalacji świetlnej na suficie, ożywionej przestrzeni dźwiękowej nawiązującej do zorzy polarnej. Miękkie i złożone formalnie

kształtowanie przestrzeni wnętrza przeciwstawiono prostocie zewnętrznej formy architektonicznej pawilonu, potęgując efekt i eksponując gest wystawienniczy.

Wśród wybranych przykładów warto przywołać również w większości otwartą ekspozycję pawilonu szwedzkiego, który zorganizowano na swobodnym planie, otwierając przestrzeń wystawienniczą bez ograniczania jej zewnętrznymi ramami. Niemal nieostoięta, transparentna struktura stanowi wnętrze otwarte – otwartą kreację wystawy, gdzie skandynawski las wybrzmiewa na tle geometrycznych form nawiązujących formalnie do bliskowschodnich wzorów i ornamentów, a funkcjonalnie przywołuje obraz domów na drzewie. Wypełniony drzewami,

Przeprowadzona procedura badawcza została zrealizowana w zakresie badań obserwacyjnych powiązanych z elementami oceny eksperckiej.

osadzone na organicznym planie pawilon prowadzi odbiorców przez zróżnicowane wewnętrzne połacie, na których interaktywne multimedialne ekspozycje odpowiadają za prezentację treści wystawienniczych. Wrażenie nieskończonego leśnego pejzażu potęguje tu zastosowanie lusterek, które zaciera granice przestrzeni. Logika narracji, zastosowana w koncepcji architektonicznej i wystawienniczej, w połączeniu z minimalną ilością środków wyrazu plastycznego wzmacnia odbiór jako ciekawie i wyjątkowe doświadczenie.

Podsumowanie

W trakcie poznawania i doświadczenia całościowej struktury pawilonu odbiorca bierze udział w swoistym spektaklu wystawienniczym, w którym gest wystawienniczy decyduje o jakości i sile przekazu. Z przeprowadzonych badań wynika, że sam gest określany jest najczęściej poprzez formułę kontrastu, kontynuacji oraz akcentowania miejsc ideowo i formalnie istotnych, a także budowanie charakterystycznej hierarchii przekazu. Stosowane przez projektantów gesty stanowią decyzje wykraczające poza standardy działania ekspozycyjne poświęcone danemu obiektowi i wynikające z przemyslenia jego materialnej jakości oraz wieloaspektowych znaczeń (kulturowych, społecznych, politycznych) [7]. Wielowątkowy dialog między obiektem a odbiorcą, obiektem i jego kontekstem oraz treścią wspierają zaawansowane formy przekazu, które wiążą się niejako z projektowaniem doświadczeń. Wśród obserwowanych środków wyrazu architektonicznego i plastycznego dominują cytaty i ich interpretacje, które występują jako swoiste obiekty wizualne [8]. Gest jako narzędzie ekspresji przyjmuje formy rzeczywiste i wirtualne, zaciera granice między światem fizycznym a cyfrowym, w różny sposób wpływając na prowadzenie narracji wystawienniczej. Kreacje przestrzenne, które są połączeniem języka architektury z językiem sztuki, podkreślają równouprawnienie elementów kompozycji. Zintegrowany całościowo zamysł wystawienniczy – gest wystawienniczy – gest wystawienniczy wspiera proces poznania w zakresie kultury i dziedzictwa państw biorących udział w wystawie światowej. Kreowanie

Fot. 5. Pawilon Szwecji; źródło: fot. autor

Fot. 6. Pawilon Szwecji – otwarte wnętrze; źródło: fot. autor

przestrzeni wystawienniczej wymaga powstawania doświadczeń w czasie rzeczywistym oraz wykorzystania i ożywienia przestrzeni, by zapadł w pamięć wielowarstwowy komunikat [9].

Bibliografia

- [1] Sykta I.: Wystawy międzynarodowe i ich wpływ na kształtowanie krajobrazu miast – próba retrospekcji i współczesnej oceny skutków krajobrazowych, Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. – OL PAN, 2014, X/4, 5-34; <https://journals.pan.pl/Content/94716/mainfile.pdf>.
- [2] Kobielska M.: Muzeum narracyjne – muzeum doświadczeniowe. Uwagi terminologiczne, teksty drugie 2020, nr 4, s. 15–36, DOI: 10.18318/td.2020.4.2; <https://journals.openedition.org/td/16869>.
- [3] <https://www.expo2020dubai.com/>.
- [4] Clark R.H., Pause M.: Precedents in Architecture, van Nostrand Reinhold, New York 1985.
- [5] Żórawski J.: O budowie formy architektonicznej, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1962.
- [6] <https://worldarchitecture.org/article-links/emzhv/jkmm-architects-brings-finnish-winter-landscape-elements-to-finland-pavilion-at-expo-2020-dubai.html>.
- [7] Staroszczyk M.: Wystawa w muzeum jako laboratorium, [w] Almanach Muzealny 8, 353-363, 2014; https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Almanach_Muzealny/Almanach_Muzealny-r2014-t8/Almanach_Muzealny-r2014-t8-s353-363/Almanach_Muzealny-r2014-t8-s353-363.pdf.

[8] Kapusta A.: Cytat w działaniu. Studium przypadku tekstoterapii kulturowej na podstawie wystawy Izba przyjęć rzeczy biednych. Re_KOLEKCJE z Kantora, [w] Przegląd Biblioterapeutyczny, 2017; <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/95816/edition/89908/content>.

[9] Lorenc L., Skolnick L., Berger C.: Czym jest projektowanie wystaw, ABE Dom Wydawniczy, Warszawa 2008.

[10] <https://www.designboom.com/tag/expo-2020-dubai/>.

[11] Findling J., Pelle K. (editors): Encyclopedia of World's Fairs and Expositions, McFarland & Company, Inc., Publishers, 2008.

DOI: 10.5604/01.3001.0016.3366

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Bąba-Ciosek Natalia, 2023, Gest wystawienniczy na przykładzie wybranych pawilonów EXPO2020 w Dubaju, „Builder” 5 (310). DOI: 10.5604/01.3001.0016.3366

Streszczenie: W artykule przedstawiono wybrane przykłady pawilonów wystawienniczych EXPO 2020 w Dubaju, omówiono

W trakcie poznawania i doświadczania całościowej struktury pawilonu odbiorca bierze udział w swoistym spektaklu wystawienniczym, w którym gest wystawienniczy decyduje o jakości i sile przekazu.

metodykę pracy oraz wyniki badań przeprowadzonych w kontekście realizowanej narracji wystawienniczej i zastosowanych środków wyrazu architektonicznego i plastycznego. Celem prowadzonych badań była próba określenia sposobu kreacji gestu wystawienniczego w ramach relacji pomiędzy obiektem i jego wnętrzem oraz kierunków i sposobu oddziaływania na odbiorców. W wyniku prowadzonych badań określono typy kreacji wystawienniczych oraz charakterystyczne środki ekspresji.

Słowa kluczowe: wystawy światowe, EXPO, Expo 2020 Dubaj, wystawiennictwo, projektowanie wystaw, gest wystawienniczy

Abstract: AN EXHIBITION GESTURE BASED ON THE EXAMPLE OF SELECTED EXPO2020 PAVILIONS IN DUBAI. The article presents selected examples of EXPO 2020 exhibition pavilions in Dubai, discusses the methodology of work and the results of research conducted in the context of the exhibition narrative and means of architectural and artistic expression. The aim of the conducted research was an attempt to determine the method of creating an exhibition gesture within the framework of the relationship between the pavilion and its interior, as well as the directions and manner of influencing the receivers. As a result of the conducted research, the types of exhibition creations and characteristic means of expression were determined.

Keywords: World Expositions, EXPO, Expo 2020 Dubai, exhibition, exhibition design, exhibition gesture